

Česlovas Gnižinskas

Kūrėjo – mokytojo pašaukimas: „Atvesk iki pirmos sėkmės“

-Niekada nebuvom turtingi, bet laimingi – visada, - tarytum apibendrina ligšiol nueitą kelią Česlovas Gnižinskas – tapytojas, grafikas, medžio drožėjas iš Upytės, neatsitiktinai kalbėdamas daugiskaita. „Mes“, ilgamečio pedagogo teigimu, tai pirmiausia jiedu su žmona Bronislava, šiųmetį gruodį minėsiantys santuokinio gyvenimo 50 – metį, ir jau senokai užauginti vaikai – Loreta ir Raimundas, spėję ir savąsias atžalas į mokslus užsieniuose išleisti. Todėl Upytės pakraštyje, Miško gatvėje, kurią ženklina paties Česlovo skobta dekoratyvinė lenta, gausiai derlius nokinančiame sodelyje, darže, šiltnamyje, įspūdingame gėlyne vasarą jie dažniausiai dviese. Žiemą – Panevėžyje, nors širdis atsigauna tik grįžus į gamtą, ant savo rasotos žolės.

UPYTĖJE – SAVAS

Iš tiesų ponas Česlovas – naujamiestietis. Kadangi nuo Upytės iki Naujamiesčio gerai įsibėgėjęs ilgai netruktum, tai, juokauja, ne kažin kiek toli nuo gimtinės ir pasitraukęs. Juolab kad tikslas – dar Vilniuje, Dailės institute, siekiant įgyti piešimo – braižybos mokytojo specialybę, buvo toks: grįžti kuo arčiau senstančių tėvų. Pirmoji darbo vieta – Kupiškio rajonas. Iš ten ir gražuolę žmoną parsivežė. O štai antroji, ir paskutinė – koks džiaugsmas – Upytėje: eitos mokyklos direktoriaus pavaduotojo, vėliau – direktoriaus, vėl – pavaduotojo pareigos.

Upytė tapo namais: čia užaugo vaikai, čia ir į nepabaigiamas statybas, trukusias gal visus aštuoniolika metų, įsivėlė – plytą prie plytos dėjo be pašalinių pagalbos, tik su žmona – talkininkus kviesdavosi tik tuomet, kai neįveikdavo: neužkelsi perdangos plokščių, elektros instaliacijos neišsivedžiosi.

Gnižinska Upytėje tapo tokiais savais, kad užtekdavo atvykėliui pirmo sutiktojo paklausti, kur rasti Česlovą, ir kiekvienas parodydavo – visam kaime vienas tokiu vardu šaukiamas žmogus tebuvo. Ir šiandien ponas Česlovas – tos pačios, savos, gyventojų bendruomenės „Upytės žemė“ dalis, nuolatinis jos renginių dalyvis, besidžiaugiantis gerų, mielų žmonių kaimynyste.

KRAPŠTUKO DARBAS

Upytės centre dabar stūkso stogastulpis su istoriniu centru, skirtas 750 – osioms miestuko įkūrimo metinėms. Vietos šv. Karolio Boromiejaus bažnyčios šventoriuje – kryžius šviesaus atminimo kunigo Adolfo Breivės kunigystės penkiasdešimtmečiui. Tapybos, grafikos darbai puošia mokyklą, LAMMC Upytės bandymų stotį.

Parodų, ypač tokių, kuriose dominuotų mokinių, ne paties mokytojo, darbai – daugybė: ir rajone, ir ne kartą – Seimo rūmuose, ir Mokytojų namuose, ir Gamtininkų, ir Techninės kūrybos centre.

-Sekėsi pedagoginis darbas, - džiaugiasi mokytojas. – Ypač įkvėpdavo rezultato siekiantys vaikai. O aš, savuoju ruožtu – tik mėgėjiškai: tai kokią parodėlę profesinės šventės proga, tai kokį darbų ciklą poezijos apie Lietuvos grožį pakerėtas. Tiesa, Paberžėje, pas Tėvą Stanislovą personalinę parodą esu surengęs, ir Panevėžio bendruomenių rūmuose.

Techniką, kurią naudoja kurdamas, Č. Gnižinskas vadina krapštuko darbu. Tam reikia plunksnos, tušo ir šiek tiek spalvų. Tokia, sako, grafika: iš daugybės smulkėlyčių elementų, kurie ne tik juodai balti, bet retsykais – pagražinti gelsvais, žalsvais, rausvais ar melsvais atspalviais.

-Po akių operacijos, pasikeitė regėjimo aštrumas, ir, pagaliau, ranka nebe tokia tiksli, - apgailėstauja nuo dailininko kūrybos plotų netikėtų trukdžių priverstas nutolti Česlovas, tuoj pat plačiu mostu brėždamas erdvių valdų ribas. - Kompensuoju tą netektį „knebinėdamasis prie ūkio“. Štai kur buvo kūryba - net obelys mano paties nuo sėklytės užaugintos, kitos – norimomis veislėmis įskiepytos. Ir dabar tiems medžiams manęs reikia.

DIDŽIAUSIAS DŽIAUGSMAS – ŠEIMA

Paklaustas, ar niekada neapmaudavo užsilikęs Upytėje, kai daugelis kolegų puolė brautis į tikros ar įsivaizduojamos karjeros aukštumas, mokytojas prisipažįsta nė karto nepamanęs: gal ir jam reikėtų. Gal tikėtų pasieškoti gilesnių vandenų, didesnių galimybių, juolab kad ir pasiūlymų buvo.

-Negalėjau, tiesiog negalėjau atsiplėšt nuo žemės. Net baugu pasidarydavo, kai kartais į tą idilę pamėgindavo kas nors pasikėsinti: gavau kvietimą užimti rajono švietimo skyriaus vedėjo pareigas, vadovauti Panevėžio dailės mokyklai – atsisakiau. Nesu karjeros žmogus: man visą laiką norėjosi ir norisi paprastumo, ir lengviau pačiam kažką padaryti, nei vadovauti.

Taip, sutinka Č. Gnižinskas, esąs laisvas žmogus: tik laisvas geba atsisakyti, gundomas pinigais, pareigomis. Visuomet vengęs tarnystės, kad ir politinės priklausomybės, neva atnešančios gerovę. Buvę taip: noriu – kuriu, noriu – pjaunu žolę.

-Na, gal aš esu tokios kaimiškos prigimties. Manęs niekada neviliojo dideli miestai. Gyvenau Panevėžy, bet nebuvo patenkintas. Gyvenimas prasidėdavo sode, sodyboje – gamtoje, prie vandens. Prie ežerėlio kokio nuvažiuot, miške pavaikšiot – man tai didžiulis džiaugsmas, - štai taip paprastai gebėjimą išlikti savimi, nepasidavus išbandymams valdžia ir diesnio nominalo kupiūromis aiškina kaimo mokytojas.

O dar didesnis džiaugsmas, tvirtina menininkas, šeima. Jeigu reikėtų reziumuoti, ar laimingai gyvenęs, nedvejodamas atsakytų: „Taip“. Šiais metais sukaks lygiai penkiasdešimt metų, kai diena dienon – su miela ir brangia moterimi, su kuria užaugino du paslaugius, dėmesingus vaikus.

-Bronytė kaip sesutė prie chirurgo operacinėje, - juokiasi ponis Gnižinskienė, šį taiklų giminaitės pastebėjimą pateikdama kaip savosios šeimos knygos, jei tokia būtų, anotaciją. – Iš tiesų mes suprantame vienas kitą iš pusės žodžio, iš žvilgsnio, iš atodūσιο, ir visų kitų, net akiai neregimų užuominų. Nežinau, ar yra pasaulyje geresnis, jautresnis žmogus – man padėjęs įveikti pačias baisiausias ligas, nesitraukęs nė akimirka. Ir dabar: išeinu į daržą, o Česlovas jau dairosi: „Skambino Dainienė (mūsų šeimos gydytoja – paaiškina moteris juokdamasi) – liepė eit iš daržo“.

„ŠITAS, TURBŪT, IR KOJINES LYGINA“

Kūryboje, kaip ir gyvenime, prisipažįsta Č. Gnižinskas, yra laisvas nuo autoritetų didybės, kurie paprastai ne tik parodo kryptį, bet ir gerokai suvaržo. Todėl, jaunystėje vartęs Steponavičiaus iliustracijas, žavėjęsis grafiniais, spalvingais, pasakiškais Tarabildienės piešiniais, netruko atskleisti sau: priimtinausia – laisvas komponavimas iš įvairių grafinių elementų, žaismingumas, išsaugotas vaikiškumas. Niekad nelinkęs prie modernizmo, patikęs realizmas – natūralus, daugiau liaudiškas menas. O, kadangi buvęs ramus krapštukas, kantriai savaitę, jei reikia – ir ilgiau, vakarais sėdėdavęs prie vieno darbo – kol šis atrodydavo taip idealiai išbaigtas, kokį mintyse ir buvo sutvėręs autorius.

-Kartą viena bibliotekininkė, padėdama eksponuoti mano kūrinius, pajuokavo: „šitas žmogus, turbūt, ir kojines lygina“, - šypsosi komentarus apie save ir savo piešinius prisiminęs dailininkas, tuoj pat paneigdamas, girdi, nesąs namuose toks nepakenčiamas pedantas. – Stengiuosi užbaigti darbą taip, kaip įsivaizduoju, kad dera. Kaip ir su tais medžiais: ne vienas yra nusistebėjęs, atsieit, gal neturi ką veikt, kad kiekvienas apibedžiotas, apgrėbstytas, gėlėmis apsodintas. Na, man taip gražu. Toks mano gyvenimo būdas. O šiaip – nesu aš jau toks beviltiškas: neskriaudžiu žmonos dėl kiekvienos dulkės.

Įdomu tai, kad dabar, kai nuolat girdisi jaunosios kartos kritika – šiai niekas neįdomu, nugrimzdę į virtualiojo pasaulio ūkanas, buvęs pedagogas jos nepeikia. Svarsto, gal jam pasisekė daugiau, nei kities mokytojams – juk teko vaikus ugdyti kūrybiškai. Sėkmės paslaptis – ne griežtos komandos, reikalavimai, bet jokiais „galima – negalima“ nesuvaržyta fantazija. Jeigu esi mokytojas – tavo pareiga atvesti savo mokinį iki pirmos sėkmės - kūrėjui privalu išgyventi laimėjimo jausmą. O jau tada gali drąsiai linkėti gero skrydžio – toks nebenuleis sparnų.

